

УДК 351.751(477)

І.В. ПАНОВА, канд. юрид. наук, доц., Харківський національний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Ключові слова: інформаційне законодавство, гармонізація інформаційного законодавства

Практично будь-яке питання правового регулювання інформаційної сфери не може бути вирішено виключно в рамках однієї держави. Велика кількість проблем інформаційної безпеки або питання захисту інформації мають глобальний характер. Тому для їх вирішення необхідне об'єднання зусиль усіх країн, що набирає особливої ваги у зв'язку з глобалізацією економіки.

Орієнтація України на створення інформаційного суспільства та інтеграцію до європейського інформаційного суспільства вперше була передбачена Стратегією інтеграції України до ЄС, ухваленою у 1998 р. Цей документ вимагав дотримання Україною нових вимог ЄС до сфери інформаційної політики та інформаційної безпеки. Уже тоді було зрозуміло, що наша держава не увійде до світового та європейського інформаційного простору на рівноправній основі без інтенсивного запровадження в усі сфери життя інформаційно-комунікаційних технологій, істотної перебудови системи державної інформаційної політики, необхідності зміцнювати прямі й зворотні зв'язки між владними структурами та суспільством, вирішення проблем ефективного розвитку національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційно-аналітичних систем органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази, надійного захисту інформаційних ресурсів [1].

Україна усвідомлює важливість участі в європейських інтеграційних процесах, пов'язаних із прискореною інформатизацією, революцією в галузі комунікацій, електронної економіки, інших високих технологій. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на існуючу модель соціально-економічного розвитку європейських країн і розглядає євроінтеграційний курс як реалізацію цієї моделі в Україні. Тож виникає потреба заново сформулювати довгострокові стратегічні пріоритети держави на основі переосмислення загальної концепції міжнародних зв'язків України у напрямі розроблення засад інформаційної політики, що має динамічний характер і передбачає поєднання різних аспектів міжнародної взаємодії, адже стратегічна мета України – ввійти повноправним членом у світовий інформаційний простір, ефективно реалізувавши при цьому власні інтереси, до головних із яких слід віднести, зокрема, необхідність глибокої технологічної модернізації, масштабне залучення інвестицій, розвиток інформаційних відносин.

Цим важливим проблемам, від вирішення яких залежить подальше удосконалення інформаційного законодавства і практика його застосування, присвячується дедалі все більше наукових праць (І.В. Арістова, О.А. Баранов, Ю.М. Батурін, І.Л. Бачило, М.М. Биченок, В.М. Брижко, В.Д. Гавловський, С.Л. Гнатюк, В.П. Горбулін, Д.В. Дубов, В.Г. Заблоцький, Р.А. Калюжний, В.В. Костицький, В.А. Копилов, Б.А. Кормич, О.В. Кохановська, А.І. Марущак, О.Г. Марценюк, О.А. Ожеван, А.О. Рось, В.Я. Рубан, Г.П. Стежка, В.Г. Хахановський, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець, Ю.С. Шемшученко та ін.). Проте багато правових аспектів цієї проблеми залишаються вивченими не в повній мірі, крім того прийняття Доктрини інформаційної безпеки зумовило появу нових напрямків державної політики України в інформаційній сфері. Тож метою статті є дослідження здобутків законодавства України в інформаційній сфері на шляху до євроінтеграції, а завданням – визначення організаційно-правових засад гармоні-

зації інформаційного законодавства України та ЄС. Її новизна полягає в тому, що вперше надано авторський погляд на проблеми адаптації законодавства України в інформаційній сфері до вимог ЄС та запропоновано шляхи його удосконалення.

Враховуючи те, що інформаційна сфера має глобальний характер, необхідно зазначити, що пріоритетним вектором міжнародної співпраці для України є співпраця з Європейським Союзом. Інформаційна складова міжнародних відносин України і Ради Європи впливає на внутрішню політику і змушує працювати в узгодженому міжнародному правовому полі, а вільний обмін інформацією є одним з основних чинників суспільного розвитку та відповідності рівню європейських вимог. Україна заінтересована в якісних змінах інформаційного стану держави та гідній репрезентації в європейському і світовому інформаційному просторі, що є передумовою оптимізації європейської інтеграції для України.

Дійсно, Європейський Союз включає розвинуті демократичні країни, що дотримуються спільної системи цінностей. Таке об'єднання створює ядро тяжіння для інших європейських держав демократичного напрямку розвитку, які прагнуть долучитися до європейського інформаційного простору.

Привабливість інтеграційної моделі, яку демонструє Європейський Союз, полягає в досить оптимальному для глобалізованого світу співвідношенні національних інтересів окремої держави та інтересів спільноти в цілому. Стратегічні рішення тут приймаються на основі об'єднання системи прийняття рішень або, якщо розглядати зовнішню політику, на основі принципу консенсусу; а якщо існують суперечності, вони долаються шляхом переговорів і компромісів.

Нині з'явилися нові можливості для погодження позицій і щодо моніторингових досліджень із питань відповідності реформування владної, суспільної та економічної сфер України взятим нею на себе зобов'язанням. Державні управлінські структури постійно декларують курс на поетапне впровадження

європейської практики демократичного розвитку, що визначає право на комунікацію фундаментальною основою громадянського суспільства й передбачає встановлення у країнах-членах відповідних принципів для забезпечення свободи слова, вільного вираження поглядів, плюралізму й незалежності засобів масової інформації, використання нових інформаційних технологій та Інтернету для суспільного прогресу.

Хоча євроінтеграційна модель демонструє досить прискорене просування до європейських стандартів життя та високого рівня економічного розвитку, реальне просування України шляхом інтеграції в Європу потребує глибоких політичних та економічних трансформацій, тобто перетворення її на європейську державу з відповідними стандартами внутрішньої та зовнішньої стабільності і безпеки.

Європейська інтеграція не викликає особливих заперечень з боку основної частини української політичної та економічної еліти. Питання лише у стратегії і тактиці цього шляху. Водночас внутрішні політичні суперечності, зволікання з необхідними соціально-економічними реформами й відповідністю демократичним стандартам є значним гальмівним чинником для створення умов ефективного прориву на європейському напрямку.

Для позиції України на міжнародній інформаційній арені особливо актуальними вбачаються питання інформаційної безпеки, зокрема необхідність протидії спробам деформувати у свідомості міжнародної спільноти державний імідж країни шляхом організації проти неї системних кампаній дезінформації. Сприяючи розвитку позитивних тенденцій глобалізації та органічно пов'язаній із нею інформаційній відкритості, Україна водночас має рішуче протидіяти деструктивним процесам десувенізації в культурно-інформаційній сфері, зокрема експансії іноземних держав і транснаціональних корпорацій у внутрішній інформаційний простір, що може призвести до втрати національної ідентичності й руйнації духовно-моральних підвалин суспільного життя [2].

Подальше втілення в життя положень Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [3] значною мірою лежить у площині відносин Україна – ЄС. Активізується взаємодія з Європейським Союзом у рамках міждержавної Угоди про партнерство та співробітництво Україна – ЄС та Угоди між Україною і ЄС про співробітництво в галузі науки і технологій. Інтенсифікується співпраця за напрямками європейських науково-технічних програм (зокрема 7-ї Рамкової програми) [4].

Найважливіший напрям політики України – розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва із промислово розвиненими європейськими державами, реалізація наявного потенціалу вітчизняної фундаментальної науки для того, щоб посісти гідне місце в міжнародній інтеграції, кооперації й поділі праці у сфері фундаментальної науки. Особливо слід наголосити на співробітництві з проблем відносин між людиною та природою, різкого скорочення використання не відновлюваних ресурсів, розширення споживання інформаційних продуктів та інших нематеріальних благ [4].

Активність партнерських відносин нашої держави з країнами ЄС є різною. Наприклад, із Німеччиною такі відносини охоплюють увесь спектр можливостей науково-технічного й інноваційного співробітництва: обмін інформацією й інформаційна підтримка міжнародної науково-технічної діяльності, організація та проведення конференцій, виставок, ярмарок, навчальних курсів, обмін делегаціями, вченими, науковцями, експертами для проведення науково-технічних консультацій, спільні роботи в галузі фундаментальних і прикладних досліджень, надання матеріалів та обладнання, спільні дослідження й розробка нових технологічних процесів. Інші країни лише розглядають можливості залучення українського науково-технічного потенціалу до спільної дослідницької й інноваційної діяльності. Співпраця українських і німецьких організацій здійснюється, зокрема, у рамках програми «Кооперація з країнами Централь-

ної та Східної Європи в галузі інженерних наук» (фонд «Фольксваген»), програми співробітництва між Федеральним міністерством освіти та досліджень Німеччини й Міністерством освіти і науки України [5].

Щодо прикладних досліджень політика має бути спрямована передусім на розвиток співробітництва в пріоритетних галузях науки й технологій, яке здійснюється з провідними міжнародними національними науковими центрами Європейського Союзу. Пріоритетним має стати сприяння у формуванні на території України на базі провідних вітчизняних наукових установ і технопарків центрів міжнародної інтеграції української фундаментальної науки (спільні науково-дослідні інститути, лабораторії тощо).

З метою європейської інтеграції української фундаментальної та прикладної науки доцільно просувати ідею створення інтегрованої інформаційної мережі академічних інститутів, віртуальних лабораторій, бібліотек і баз даних на території України, враховуючи іноземний досвід розвитку таких мереж [5].

Україна взяла участь в обох етапах Світового саміту інформаційного суспільства, за результатами яких було ухвалено Женевську декларацію принципів, Женевський план дій, Туніські зобов'язання і Туніський порядок денний інформаційного суспільства. Відповідно до вказаних документів уже в 2010 р. усі національні уряди мали розробити й ухвалити всеосяжні, спрямовані на перспективу та життєздатні електронні стратегії, що мають бути невід'ємними складовими національних планів розвитку та стратегій подолання бідності, а у 2015 р. кожна країна має прозвітувати перед міжнародною спільнотою за досягнення конкретних контрольних показників розвитку інформаційного суспільства [6].

Приблизно з кінця 2009 р. спостерігається певне пожвавлення законотворчої діяльності в зазначеному напрямку. Так, за цей період було розроблено низку важливих документів, як то: Концепція розвитку електронного урядування в Україні; Закон України «Про захист персональних даних» тощо.

Триває процес міжнародної співпраці з країнами Євросоюзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС згідно з розділом «Інформаційне суспільство», а також співпраця щодо підготовки до імплементації актів *acquis* ЄС, зазначених у відповідних додатках до Угоди про асоціацію, та підтримки України, зокрема, шляхом обміну інформацією та досвідом реалізації ініціативи ЄС «2010» з метою розроблення та впровадження е-стратегій в Україні, включаючи запровадження Національної концепції розвитку телекомунікацій та державної програми «е-Україна» [7].

Проте й досі залишаються неузгодженими питання щодо правових аспектів послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної торгівлі на внутрішньому ринку (директива про «е-торгівлю»).

Необхідно підкреслити, що з метою адаптації українського законодавства в інформаційній сфері та нормативно-технічної бази до вимог ЄС необхідно виконати комплекс робіт, серед яких основними є:

- розроблення та прийняття низки необхідних для електронного цифрового підпису стандартів і регламентів, внесення змін до існуючих законодавчих і нормативно-правових актів (закони України «Про електронний цифровий підпис», «Про захист прав споживачів» тощо;

- прийняття нових законодавчих і нормативно-правових актів, насамперед законів України «Про електронну торгівлю»;

- напрацювання процедур вирішення спорів за участю електронного документа та прийняття доказів в електронній формі, процедур експертизи електронних документів, аналогічних експертизі паперових документів.

Вбачається необхідним також проведення низки правових заходів з гармонізації інформаційного законодавства України та ЄС, та врахувати ряд політико-правових, економічних, організаційних та матеріально-технічних складників, а саме:

- гарантувати реалізацію конституційних прав людини на свободу вираження своїх по-

глядів і переконань як основоположного елементу демократичного суспільства;

- забезпечити захист прав кожного на одержання, використання, зберігання інформації з будь-якого джерела, не забороненого законодавством, і на поширення її в Україні та за кордоном;

- забезпечити пріоритетний розвиток національних інформаційних ресурсів;

- сприяти побудові в Україні розвинутого інформаційного суспільства як органічного сегмента глобального інформаційного співтовариства та інфраструктури, впровадженню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, захисту національних культурних цінностей;

- утвердити інформаційний суверенітет України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубов Д. В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К. : НІСД, 2010. – 64 с.

2. Концептуальні засади зовнішньополітичної стратегії України: аналіт. доп. / [Б. Параконський, Г. Яворська ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Від. глобалістики та безпекових стратегій]. – 41 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/konc_zasady-4d3ec.pdf.

3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу // ВВР України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

4. Стратегії розвитку України: теорія і практика / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.

5. Васильєв О. Роль вітчизняної науки та високих технологій у входженні України до європейського інтеграційного простору / О. Васильєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1593>.

6. Семиноженко В. Нам потрібно буде трансформувати суспільство телеглядачів в ін-

формаційне суспільство / В. Семиноженко ; інтерв'ю взяла Оксана Приходько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3760/70261>.

7. Порядок денний асоціації Україна – ЄС

для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] : міжнар. доклад від 20.11.2009 р., № 994-990. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_990.

Панова І. В. Організаційно-правові засади гармонізації законодавства України та ЄС в інформаційній сфері / І. В. Панова // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 723–727 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12pivvic.pdf>

Виконано дослідження наукових поглядів на проблеми адаптації законодавства України в інформаційній сфері до вимог ЄС, запропоновано шляхи їх вирішення.

Панова И.В. Организационно-правовые принципы гармонизации законодательства Украины и ЕС в информационной сфере

Выполнено исследование научных взглядов на проблемы адаптации законодательства Украины в информационной сфере к требованиям ЕС, предложены пути их решения.

Panova I.V. Organizational and Legal Principles for the Harmonization of Legislation of Ukraine and the EU in the Field of Information

Research of scientific looks is executed to the problems of adaptation of legislation of Ukraine in an informative sphere to the requirements of EU, the ways of their decision are offered.

Форум права Форум